

Dubchak L. Education and punishment as a challenge to human evil in Ukrainian philosophical paradigm from ancient times to the XVII century.

The object of the present study is philosophical analysis of the nature of evil in human behavior in the context of conflict with good as the eternal nature, education and punishment in ancient Ukrainian philosophical tradition. The aim of the study is to analyze the current problems in the pre-Ukrainian mythological, legal and literary heritage and early philosophical and legal concepts of pre-renaissance, renaissance and enlightenment. In this regard, the task of research is to address to the analysis of ancient Ukrainians mythological outlook, and conceptional values of princely ages and the era of Ukrainian pre-renaissance, renaissance and Enlightenment to the problem of the nature of crimes, education and punishment.

The problem of the nature of good and evil in human behavior in mythological, literary and legal heritage of ancient Ukrainians and in the works of ancient Ukrainian philosophers of pre-renaissance, renaissance and enlightenment.

The conditions of formation of natural and legal type of thinking were analyzed at the stage of the Ukrainian nation development that was demonstrated in the old book of prayers, legends and tales about ancient Slavic culture «Book of Veles». The heart of the ancient Slavic mythology is based on the idea of the divine origin of society, law, good and human nature of evil.

The natural and legal thinking took place in the times of Kievan Rus Ukrainian pre-renaissance, renaissance and enlightenment, which was formed under the influence of Christianity. This was reflected in the legal culture of the princely ages (Criminal Code «Russian Truth») and philosophical teachings of the next epoch (G.Trankvilian - Stavrovets'kyi, Yuriy Drohobych, G. Konyskiy et al.).

It was found that for the thinkers of those times the evil has a sense only in human nature. The means of confrontation to evil is a good example of parents and strict upbringing to overcome evil. It was in the Christian doctrine, and Ukrainian culture was formed under its influence in the philosophical concept of G. Simeon Polock.

It was traced that based on these ideas in the mentioned period, the peculiar relation to criminal law is formed. At the princely age the philosophical content of penalty was determined by humanistic orientation and the principle of justice. It was reflected in the abolition of blood vengeance and death.

Keywords: law, right, good, evil, education, penal code, the punishment, the purpose of punishment, mythological outlook of ancient Ukrainians, «Book of Veles» Christian doctrine, «Russkaya Pravda» Yuriy Drohobych, Cyril Trankvilian - Stavrovets'kyi, Simeon Polotskiy, Innocent Gisel.

Надійшла до редколегії: 12.12.2013 р.

УДК 1:316.3

Г. О. Дьяковська

Донбаський державний педагогічний університет

НАРАТИВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Розкриваються концептуальні можливості проблеми наративізації соціальної пам'яті. Автор виходить з визначення соціальної пам'яті як механізму відбору, кодування і збереження інформації. Розглянуто основні характеристики та особливості наративу як форми соціальної пам'яті.

Ключові слова: соціальна пам'ять, наратив, соціальна спільнота, самоідентифікація.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Дослідження проблеми наративізації соціальної пам'яті і наративу як форми буття соціальної пам'яті є актуальним у соціально-філософському, філософсько-теоретичному, пізнавально-інформаційному, методологічному аспектах. У сучасному світі проблема соціальної пам'яті має декілька аспектів актуалізації. По-перше, в умовах перехідного суспільства інтенсифікуються і набувають інколи руйнівного характеру процеси зміни історичних пріоритетів, зміни або, точніше, «переписування» історії. По-друге, в умовах глобалізації прискореними темпами змінюється суб'єктний склад носіїв соціальної пам'яті, розмиваються межі державних кордонів, формуються різноманітні форми ідентичності, з іншого боку, відбувається неконтрольована передача інформації. По-третє, внаслідок лінгвістичного повороту набуває поширення концепція наративізації соціальної пам'яті.

Соціальні зміни й трансформації у сучасному світі вказують на формування нового типу соціальної реальності, яка базується на інформаційних потоках та інформаційних мережах. Схожі зміни відбуваються і з соціальною пам'яттю. Саме

соціальна реальність відкриває широкі можливості аналізу, дає багатий матеріал для з'ясування того, як проявляється наратив як форма соціальної пам'яті у різних сферах суспільного життя, і як ми повинні оцінювати ці процеси. Для соціальної філософії нарація є практикою, досвід якої конститує не тільки соціальну дію, а й людину, яка здійснює цю дію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-філософське вивчення літератури доводить, що розуміння соціальної пам'яті як структури, не обумовленої конкретними історичними чи соціальними умовами, виявилось пов'язаним зі структуралізмом К. Леві-Стросса. М. Хальбвакс, А. Шюц, П. Рікер та інші намагалися встановити відповідності між життєвим світом людини і соціальними спогадами. «Індивід, вступаючи в безпосередню взаємодію з іншими людьми, утворює, тим самим, спільні спогади, які мають соціальний характер, оскільки присутні у всіх представників малої соціальної групи, створюючи умови для успішного продовження комунікації. Разом з тим, індивідуальний запас спогадів окремої людини являє собою унікальну сукупність спогадів, які відсилають до різних соціальних груп, в які індивід виявляється включений у своїй повсякденній діяльності» [2, с. 183]. Серед сучасних вітчизняних дослідників, які зосереджували увагу на розгляді різних аспектів як соціальної пам'яті, так і наративу слід відмітити насамперед А.М. Єрмоленка, С.Б. Кримського, А.М. Лоя, Н.М. Спасенко, О.В. Мішалової, О.Г. Мормуль та інших. Феномен наративу активно досліджується російськими дослідниками, серед яких: С.М. Зенкін, О.Г. Карабаєва, Г.І. Зверева, В.М. Сиров, В.А. Суровцев, І.В. Троцук, О.Г. Трубіна, В.І. Тюпа та інші.

Разом з тим, у вітчизняній науці проблема соціальної пам'яті залишається дослідженою не в повній мірі. В існуючих дослідженнях недостатньо звертається увага на процес наративізації соціальної пам'яті. Тому мета даної статті полягає у з'яванні питання процесу наративізації соціальної пам'яті і можливості показати зміни у формуванні нового типу соціальної реальності у зв'язку із розвитком сучасної культури й технологій.

Виклад основного матеріалу. Інтенсивна розробка методології дослідження соціальної пам'яті починається на початку 60-х рр. ХХ ст. Саме у той час виникає інформаційна концепція пам'яті, основи якої були закладені Я.К. Ребане і продуктивно розвинені російським дослідником В. Колеватовим. «Вона має яскраво виражений інтегративний характер. Соціальна пам'ять характеризується як накопичена в ході культурно-історичного розвитку інформація, зафіксована в результатах практичної і пізнавальної діяльності, що передається з покоління в покоління за допомогою соціокультурних засобів і є основою індивідуального і суспільного пізнання» [4, с. 54]. Викладене дозволяє припустити, що, об'єктивуючи свою суб'єктивність у світі, людина відтворює і світ соціальної пам'яті, в якій присутні суб'єктивні інтенції попередніх епох.

Соціальна пам'ять виникає з того моменту, коли людина починає усвідомлювати себе не просто членом родової, кланової спільноти, а вільним суб'єктом, який здатен самостійно визначати ціннісно-сміслові орієнтири свого буття. Соціальна пам'ять здатна включити до свого змісту те, що є, і те, що тільки буде, але латентно присутнє, має статус буття тут і зараз. Якщо історична пам'ять має на увазі звернення до одиничних фактів і способів їх сучасної репрезентації, то соціальна пам'ять, в першу чергу, розуміється як універсальний феномен конструювання минулого у сучасних соціально-політичних інтересах. Вона у своїй інтенції направлена на досягнення ціннісно-сміслового консенсусу, на протипагу пам'яті історичній, яка прагне зберегти і передати дійсні знання про минуле.

Людина і людство в цілому здатні нормально розвиватися лише за умови чіткого уявлення про те, яке смислове значення має їх діяльність. Соціальна пам'ять, володіючи такими характеристиками як суб'єктивність і рефлексивність, здатна визначити та обґрунтувати значимість змісту актів свідомості і зафіксувати цей зміст у різноманітних формах. У такому випадку пам'ять виступає як рефлексивний процес конструювання події, яка має відношення до минулого, але отримує ціннісно-сміслову оцінку лише у теперішньому. Соціальна пам'ять виявляється не просто

як складова індивідуальних спогадів, а як визначений, складний і суперечливий інтенціональний процес відтворення минулого в актуальному для нас теперішньому. Буття соціальної пам'яті в її іманентності не потребує існування реальності, навпаки, реальність для того, щоб бути виокремленою із забуття, потребує соціальної пам'яті, оскільки остання здатна надати реальності статус буття, яке зафіксовано у події.

«Поняття соціальної пам'яті тісно пов'язане з такими філософськими категоріями як відображення, суспільна та індивідуальна свідомість, пізнання, істина та інше» [4, с. 74]. Говорячи про особливості соціальної пам'яті, В. Колеватов зазначає, що «соціальна пам'ять – це, перш за все, функціонування засобів збереження соціально важливої інформації, без якої неможливе існування колективів, соціальних груп і суспільства в цілому. Збереження та передача інформації може здійснюватися за допомогою різноманітних засобів. У розвитку суспільства і людини виокремилися способи і засоби реалізації цієї функції, які носять гетерогенний характер...» [4, с. 79]. Виходячи з трактування соціальної пам'яті як ретроспективного типу соціальної інформації, В. Колеватов зосередив свою увагу на вивченні механізмів передачі інформації та їх зв'язку із соціальними змінами. Матеріальним носієм інформації є знак. «Інформація може зберігатися у суспільстві у два способи: по-перше, у пам'яті індивідів, яка базується на нейропсихічних механізмах; по-друге, за допомогою зовнішніх для індивіда засобів, які створені людиною для збереження інформації і забезпечення довготривалого зберігання матеріальної форми знаку» [4, с. 79].

Отже, будь-яка інформація, як вже зазначалося, може зберігатися у суспільстві у пам'яті індивідів, і за допомогою зовнішніх засобів. Люди створюють і користуються різноманітними формами, до яких відноситься, зокрема, наратив для того, щоб соціально важлива інформація могла зберігатися і у разі потреби, бути задіяною.

В.Б. Устьянцев акцентував свою увагу на існуванні у суспільстві організацій, які спеціалізуються на збереженні соціальної пам'яті – музеї, бібліотеки. «Не стільки сам зміст таких організацій, скільки принцип організації і класифікації знання в межах даних організацій служить способом збереження стереотипів осмислення пізнавальної діяльності людини. Такі організації завжди виступають в ролі репродуктивних інститутів, які є відповідальними за передачу цінностей як соціальних груп, так і суспільства у цілому» [8, с. 9].

А. Бергсон неодноразово намагався обґрунтувати значення соціальної пам'яті як важливого звернення до сьогодення, точніше, значення її полягає не в поверненні до минулого, а навпаки, в пересуванні минулого до сьогодення. Кожні великі соціальні зміни шукають обґрунтування у соціальній пам'яті. Дослідження показують, що традиція в цілому в сучасних суспільствах заснована на свідомих діях. Соціальна пам'ять формується завжди в контексті, вона є вибірковою: частіше згадуються тільки деякі події, вибірково використовується і досвід. Більшість дослідників вважають, що соціальну пам'ять потрібно розглядати як процес конструювання минулого, вона не є останнім, а є процесом реконструкції минулого. Не можна не погодитися з думкою, що соціальна пам'ять – безперервний процес, у якому будь-яке суспільство або спільнота формує свою ідентичність за рахунок реконструкції свого минулого. Функції соціальної пам'яті виявляються процесами соціального оцінювання, соціального нормування і соціального контролю будь-якої соціальної групи. В залежності від ціннісних настанов соціальних спільнот, стадій життєвого циклу соціальних систем і рівнів соціальної реальності функціональні компоненти пам'яті можуть фіксувати і відтворювати знання як стабілізуючого, так і дестабілізуючого значення. Тому, соціальна пам'ять відіграє величезну роль для стабільного існування певної соціальної спільноти.

Наратив як форма буття соціальної пам'яті набуває цінності й актуальності, коли у суспільстві відбуваються зміни, сучасні процеси намагаються не звертатися до минулого, коли відбувається втрата пам'яті, яку людство намагається не втратити. В процесі наративізації соціальної пам'яті варто пам'ятати про те, що існує безліч культурно-історичних дискурсів даного концепту, які завдаються конкретними політичними та культурними практиками життя. Г. Міненков відзначає, що суспільство, з одного боку, прагне побудувати консенсусне уявлення про своє

минуле, в той же час минуле постійно переглядається експертами, професійними фахівцями. Завдяки наративізації соціальна пам'ять може корегуватися, і як будь-яка соціокультурна практика пам'ять варіюється в залежності від часу і місця. Відповідно, наративи соціальної пам'яті певних соціальних спільнот еkleктичні. Наратив як форма соціальної пам'яті обов'язково пов'язаний з соціокультурними спільнотами, для яких вона є умовою самоідентифікації, що має прояв у відчутті єдності.

Соціальний суб'єкт є автономним і здатним творчо інтерпретувати соціальні цінності і норми, оскільки світ ніколи не є цілком закритим і детермінованим – він завжди відкритий для нових інтерпретацій і перетворень. Будь-яка соціальна реальність є результатом нашої конструктивістської діяльності та інтерпретації, проте вона здійснюється у межах смислового горизонту культури.

За допомогою наративу відбувається відбір та інтерпретація фактів і подій, їх трансформація у певний сюжет, який повинен пояснювати, чому ці події відбувалися саме так, а не інакше. Наратив упорядковує, організує задає моделі інтерпретації реальності, акцентуючи увагу аудиторії на одних явищах і замовчуючи інші. За допомогою наративу суб'єкт ідентифікує себе як представника певної спільноти і культури, засвоює і транслює певну систему цінностей.

«Люди – істоти, які інтерпретують. Постійно переживаючи нескінченну низку подій, вони прагнуть побачити їх взаємозв'язаними і з'ясованими, тобто осмисленими. Наратив подібний до нитки, що сплітає всілякі, розкидані в часі і просторі події в історії» [7, с. 89].

Як підкреслює Ж.-Ф. Ліотар, за допомогою наративу, людина надає соціальним практикам культурно-вагому форму і смисл, організує когнітивний досвід, виділяє в ньому обов'язковий пункт, основний зміст і кінець. Наративи тотальні як способи організації соціального досвіду в культурі, локальні в силу історично конкретних типів його сприйняття, вони володіють соціальною інструментальністю і прагматичним контекстом. У зв'язку з тим, що реальність може бути засвоєна людиною тільки через оповідь, наратив постає як специфічна епістемологічна форма організації знання.

Суспільні наративи пам'яті не виключають наративів індивідуальної пам'яті. Оскільки, представлена в мас-медіа інтерпретація тієї чи іншої події, в певних випадках призводить до того, що люди згадують про неї як про власне минуле. Кожен індивід конструює групову пам'ять, яка існує поряд з іншою груповою пам'яттю. У сучасних дослідженнях є різні приклади того, як групи змагаються у створенні та просуванні їх власних наративних версій минулого на шкоду іншим. Поль Рікер говорить про зіткнення, про конфлікт інтерпретацій. Він приділяє багато уваги проблемі часу та його ролі в інтерпретації. «Інтерпретація – це місце зчеплення двох часів – минулого і теперішнього. З одного боку, інтерпретація містить в собі традицію: ми інтерпретуємо не взагалі, а робимо це для того, щоб пояснити, і таким чином життєво ствердити традицію, до якої ми належимо. З іншого, інтерпретація сама відбувається у часі, в теперішньому, який відрізняється від часу традиції; тому часи належать один одному і взаємопов'язані між собою» [5, с.18-19].

Наратив виступає вираженням перетину індивідуальних і соціальних полюсів людського життя. Одні дослідники вважають, що наратив відтворює реальні, точні події, інші вважають, що наратив конституює дійсність – розповідаючи, людина виділяє реальні події з потоку свідомості, треті стверджують, що інформанти неминуче прикрашають історію, привносячи в неї свої суб'єктивні інтереси, цінності й прагнення. Структуру соціальної реальності утворює складна система референтних відносин, що виникають між сучасністю і минулим. Референтність відносин між сьогоднішнім і минулим неминуча, дякуючи тому, що події минулого, не є подані нам безпосередньо, а усвідомлюються лише як образи, знаки минулого. Сучасність трансформує минуле у сучасну соціальну реальність, де відбувається аналіз наративів соціальної пам'яті як важливого прошарку культури. На підставі такого аналізу можна зробити висновок, яким чином формується значимість подій минулого для сучасності, і отже, зрозуміти, чому саме конкретні події актуалізуються

сучасністю, запам'ятовуються нею.

Створюється враження, що соціальну пам'ять постійно «перепишують», «дописують» та реконструюють. У зв'язку з цим виникає питання, чи можлива якась єдина, загальна соціальна пам'ять. «Пам'яті соціальних груп, з яких складається суспільство, повинні бути гармонізовані та узагальнені. Тому топос соціальної пам'яті – арена конфліктів і одночасно механізм із запобігання конфліктам. Групові пам'яті співіснують з пам'яттю великого суспільства, оскільки суспільства прагнуть виробити якомога ширший, загальний, всеосяжний наратив. Але пам'яті соціальних груп часом грають більш активну роль і формують опозиційні пам'яті як частини загального соціального руху» [6, с. 124].

Наратив як один з кращих мнемоніків виступає формою буття соціальної пам'яті і виявляється способом надання сенсу людським діям і практикам ідентифікації та уяви, організуючим переживання суб'єктів в часі, нормативно впорядкує події, тобто, обґрунтовує ідентичність суб'єкта в певному уявленні про плинність буття. Суті у минулому немає – вона виникає в наративному представленні подій, висуває таке твердження Ф. Анкерсміт. На його думку, минулому відмовляється в самостійності і визнається його неможливість існування поза межами наративу. Минуле не проектується, а безпосередньо конструюється в наративі. Відмова від «наративного реалізму» у Ф. Анкерсміта полягає в тому, що «жодна оповідь не є «картиною» минулого і історик не відтворює, а конструює «історичний ландшафт», на користь «наративного ідеалізму», що проголошує автономність наративу» [1, с. 128]. Його постструктуралістський аналіз дозволив говорити про соціальну пам'ять в якості ідеологічного конструкту, який повинен легітимізувати претензії соціальних груп на свою власну соціальну ідентичність. Продовжуючи лінію Уайта, Анкерсміта та інших представники постмодернізму стверджували, що між подією, яка вже відбулася і розповіддю про неї лежить велика дистанція, подолання якої призводить до викривлення минулого. Точка зору на це питання принципово зводиться до того, що адекватного відображення суспільного розвитку не може бути. Соціальний факт має своє відображення в наративі, де він вже піддався певній зміні через суб'єктивний погляд автора. І наскільки цей факт є давнім, тим більше неточностей у даному відображенні. Такі неточності зростають тоді, коли наративи використовують історики-інтерпретатори. Це положення підкріплюється тим, що історик виступає співтворцем тексту з урахуванням своєї професійної підготовки та світогляду. Цей смисл може певною мірою різнитися або співпадати зі значенням тексту творця. Крім того, немає впевненості в адекватному розумінні сучасниками текстів, які були написані багато століть тому. Як зазначає Х. Уайт, історія – це лише «операція створення вербальної вигадки». Максимальна зрозумілість в історіографії може бути досягнута виключно множинністю історичних інтерпретацій, але не редуцією до певного числа. Але ми знову стикаємося з проблемою вільної інтерпретації та її безконтрольного існування. Під впливом постмодерністів історія зближується з літературою. Завдяки неважливості відображати реальні події історію почали зводити до культурної практики. Ф. Анкерсміт зазначав, що історіографія, перш за все, «має значення як явище культури, яка, в свою чергу, формує наш погляд на політику, науку і т.д.» [3, с. 21-22].

Соціальна пам'ять формується в смисловому горизонті культури, але вона є вибірковою; частіше згадуються події, які перетворилися на текст, закріплені текстуально. П. Рікер зазначає: «Проміжний етап у русі до існування – це рефлексія тобто зв'язок між розумінням знаків і саморозуміння людини. Лише через саморозуміння ми маємо шанс пізнати те, що існує. Пропонуючи пов'язувати символічну мову із саморозумінням, я сподіваюся задовольнити потреби герменевтики. Будь-яка інтерпретація має на меті подолати дистанцію між минулою культурною епохою, до якої належить текст, і самим інтерпретатором. Долаючи цю дистанцію, стаючи сучасником тексту, інтерпретатор може привласнити собі смисл: з чужого він хоче зробити його своїм, власним; отже, розширення саморозуміння він намагається досягти шляхом розуміння іншого» [5, с. 48].

Отже, наративізація соціальної пам'яті здійснюється тоді, коли та чи інша

соціальна спільнота прагне продовжити своє існування в історичній ретроспективі і характеристики соціальної пам'яті тісно пов'язані з її інституціональною прив'язкою. Реальність створює нарративні процедури. У соціальній пам'яті будь-якого суб'єкта нарративи синкретично поєднують у собі ціннісний, понятійний та образний елементи. У такому контексті нарратив як основна форма соціальної пам'яті обов'язково пов'язаний з соціокультурними спільнотами, для яких є умовою самоідентифікації, оскільки зміцнює в них відчуття власної своєрідності. Таким чином, соціальна пам'ять допомагає як соціуму у цілому, так і різним соціальним спільнотам зрозуміти, усвідомити і транслювати важливий досвід. Процес нарративізації соціальної пам'яті набуває прагматичного характеру, оскільки події отримують певні цілі і певний сенс. Більш того, подібна прагматика є необхідною умовою для того, щоб зберегти відповідну соціальну спільноту, соціальний статус тощо. Отже, надання нарративної форми дозволяє соціальним об'єктам утриматися в пам'яті і тим самим мати значення в культурі.

Висновок. Проблема нарративізації соціальної пам'яті є складною й неоднозначною. Нарративи соціальної пам'яті можуть бути необ'єктивними і фрагментарними. Тому ми повинні розуміти, що для тих, хто вивчає нарративи, важливою є не їх істинність, а життєздатність. Важливо з'ясувати причини чому ті чи інші нарративи зберігаються у соціальній пам'яті. На нашу думку, основною умовою збереження певних нарративів як форм соціальної пам'яті є наявність смислового горизонту культури, який показує, про що тій чи іншій групі має сенс пам'ятати. Процес нарративізації соціальної пам'яті може мати небезпечні ознаки, оскільки пам'ять як така, що відсилає до реальності минулого і до суб'єкта інтерпретації цього минулого, перетворюється на нарратив, що відсилає лише до самого себе. Оскільки у сучасному суспільстві виникають нові завдання, які потребують соціально-філософського осмислення, то проблема нарративізації соціальної пам'яті залишається актуальною.

Бібліографічні посилання:

1. Анкерсмит Ф. Нарративная логика. Семантический анализ языка историков / Ф. Анкерсмит. – М.: Идея-Пресс, 2003. – 360с.
2. Бергер П. Социальное конструирование реальности: трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман // М.: Медиум, 1995. – 336с.
3. Зенкин С. Свидетели, историки, филологи. / С. Н. Зенкин // Новое литературное обозрение. – 2005. – № 74. – С. 134–141.
4. Колеватов В. Социальная память и познание / В. А. Колеватов – М., 1984. – 190с.
5. Рикёр П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике / П. Рикёр; пер. с фр. и вступит. ст. И. Вдовиной. – М.: «КАНОН-пресс-Ц»; «Кучково поле», 2002. – 624с.
6. Соколов А. Общая теория социальной коммуникации Социальная память. Виды памяти и мнемические действия / А. В. Соколов. – М.: Наука, 1997, – 347с.
7. Трубина Е. Нарратология: основы, проблемы, перспективы. Материалы к специальному курсу / Е. Г. Трубина. – Екатеринбург: УрГУ, 2004. – 152с.
8. Устьянцев В. Культура и социальная память / В. Б. Устьянцев // Закон возрастания роли культуры. – Саратов, 1998. – С. 5–10.

Дьяковская Г. А. Нарративизация социальной памяти

Раскрываются концептуальные возможности проблемы нарративизации социальной памяти. Автор определяет социальную память как механизм отбора, кодирования и сохранения информации. Рассмотрены основные характеристики и особенности нарратива как формы социальной памяти.

Ключевые слова: социальная память, нарратив, социальное сообщество, самоидентификация.

Dyakovskaya G. Narrativization of the social memory

The conceptual possibilities of the problem of narrativization of the social memory are discovered. The author considers social memory as mechanism of choice, coding, transmission and conservation of the information. In the article main characteristics and the main features of narrative as a form of being of social memory are determined. The examination of the narrativization of the social memory and opportunity to show the main changes into the forming of the new the social reality are the main aim of the article. The author considers that the problem of narrativization of the social memory is very difficult and ambiguous. The narratives of the social memory may be fragmentary and biased. We

should understand that it is very important to us to know their capable of living. We think the main condition for the narrative's living as a form of the social memory is existing horizon of the culture. A set of narratives determining social memory is constructed as a result of social interactions, it is sustained by existing horizon of meaning. Analyzis of the narrative as an effective mnemonic means revealed its essential characteristics. In the article narrative is not simply as way of self-identification, it can be of the way of achievement the social purposes. Narrative as the form of being of social memory gives certain sense to the human actions and practices of identification.

The narrative form allows to the social objects to be in memory and to have a certain value and meaning in culture. The article gives the narratives characteristic for different social formations, which made it possible to define social entity.

The process of narrativization of social memory can have the dangerous signs, because memory, which refers to the past, turns into narrative, which refers to itself.

The problem of narrativization of the social memory is so essential, because the modern society raises new tasks to the social-philosophical comprehension.

Keywords: social memory, narrative, social societies self-identification.

Надійшла до редколегії: 13.12.2013 р.

УДК. 101. 2: 91

Л. В. Завгородько

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди

ФІЛОСОФІЯ ГЕОГРАФІЇ І ОСВІТНЯ МОДЕЛЬ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ

Освітня модель життєтворчості розуміється як така, що реалізується не тільки на рівні особистісної поведінки та мислення, а й етнонаціональної ідентичності. Її осмислення відбувається в мережі координат, вкорінених в певному соціокультурному просторі. Саме осмислення стає предметом рефлексії в філософії географії як міждисциплінарній галузі знання.

Ключові слова: життєтворчість, філософія географії, освітній простір, ідентичність.

Постановка проблеми. Життєтворчість на сьогоднішній день є одним із тих концептів, які активно обговорюються представниками гуманітарних наук. В розвиток концепції життєтворчості як духовно-практичної діяльності зробили вагомий внесок І. Бичко, Н. Богданова, Л. Сохань, І. Єрмакова, С. Максименко та ін. З точки зору філософії, психології, соціології життєтворчість розглядали К.О. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Виготський, А. Маслоу, В. Франкл, Е. Фромм та ін. С. Яголковський відстоює розуміння життєтворчості як творчої діяльності в побудові свого життя. Концепт життєтворчості використовується й по відношенню до окремих особистостей в історії української культури [1, 3]. Проблематика творчості життя в межах психології особистості, психології життєвого шляху і психології творчості розвивали О. Васильєва, Є. Демченко, В. Роменець та ін. Стратегії життєтворчості визначають Л. Костюченко, Т. Резник, Ю. Резник. В. Моялко визначає п'ять стратегій творчої діяльності: стратегія аналогізації, комбінування, реконструювання, універсальна стратегія спонтанних дій. П. Горностаї розглядає життєтворчість як реалізацію «життєвої ролі» [4]; Л. Романовська як самоактуалізацію і самовдосконалення особистості на матеріалі діяльності дитячих громадських об'єднань [10]. В навчальному курсі «Життєтворчість особистості» остання аналізується в контексті формування ціннісного і відповідального ставлення до життя, його побудови і особистої самореалізації [8].

Ґрунтовний підхід до поняття життєтворчості саме з філософських позицій реалізований в колективній праці «Філософія. Курс лекцій» (К., 1993). Автори полагають фундаментальною колізією людського буття свободу. Діалектика множинного та єдиного, свободи та необхідності в індивідуальних та соціальних вимірах буття. Комунікативність «поєднує практику, культуру та духовний світ людської особистості» [12, с. 329]. Існують когнітивні, екзистенціальні та інші підходи до життєтворчості. Тим не менш магістральне розуміння життєтворчості вищеназваними авторами – як виховання. В статті І. Єрмакова «Педагогіка життєтворчості» йдеться про інтеграцію в суспільство дитини з особливими